

BG

BG

BG

КОМИСИЯ НА ЕВРОПЕЙСКИТЕ ОБЩНОСТИ

Брюксел, 3.7.2008
COM(2008) 425 окончателен

**СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА,
ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА
РЕГИОНИТЕ**

**Подобряване на способностите за XXI век:
Програма за европейско сътрудничество по въпросите на училищата**

{SEC(2008) 2177}

СЪДЪРЖАНИЕ

1	Въведение	3
	Да подготвим младите хора за XXI век:	3
	Цел на съобщението	4
2.	Фокусиране върху способностите	5
	Създаване на ключови способности	5
	Грамотност и аритметични умения	6
	Индивидуален подход при обучението	7
	Оценяване на резултатите от обучението	7
3	Висококачествено обучение за всеки учащ	8
	По-добри възможности за ранно обучение	8
	Насърчаване на справедливостта в образователните системи	9
	Ранно отпадане от училище	10
	Специални образователни потребности	11
	Развитие на училищата	11
4	Преподавателски и училищен състав	12
	Способности и квалификация на учителите	12
	Ръководство на училищата	13
5	Заключение	14

СЪОБЩЕНИЕ НА КОМИСИЯТА ДО ЕВРОПЕЙСКИЯ ПАРЛАМЕНТ, СЪВЕТА, ИКОНОМИЧЕСКИЯ И СОЦИАЛЕН КОМИТЕТ И КОМИТЕТА НА РЕГИОНИТЕ

Подобряване на способностите за XXI век: Програма за европейско сътрудничество по въпросите на училищата

1 ВЪВЕДЕНИЕ

Да подготвим младите хора за XXI век:

1.1 Икономическите и социални промени в Европейския съюз отвориха вратите пред нови възможности и предизвикателства. Младите хора се нуждаят от още по-широк спектър от способности, за да преуспяват в глобализираната икономика и все по-многообразните общества. Много от тях ще имат професии, които в момента дори не съществуват. Много от тях ще се нуждаят от по-добри езикови, межкултурни и предприемачески способности. Технологиите ще продължат да променят света по начини, които днес дори не можем да си представим. Предизвикателствата, като например изменението на климата, ще изискват приспособяване към среда, която коренно ще се изменя. В този все по-сложен свят умението да продължаваш да учиш и да се развиваш ще е поне толкова важно, колкото някои области на познанието, които вероятно ще се превърнат в отживелица. Обучението през целия живот трябва да се превърне в стандарт.

1.2 Европейският съвет нееднократно е изтъквал ключовата роля на образованието и обучението за бъдещия икономически растеж, конкурентоспособността в дългосрочен план и социалното сближаване в Европейския съюз. За постигането на тези цели, е от ключово значение да бъде доразвиван творческият и новаторски потенциал на европейските граждани. Елементът „образование“ от триъгълника на знанието „научни изследвания—иновации—образование“ следва да бъде подсилен, като това започне рано, в училище. Придобитите в училище способности и навици за учене са от съществено значение за развиването на нови умения при заемане на нови работни места на по-късен етап от живота.

1.3 Комисията заяви¹, че за да се осигури повишаване на благосъстоянието пред прага на предизвикателствата на XXI век, е необходим нов подход, съсредоточен върху предоставяне на достатъчно *възможности* за себerealизация, *достъп* до образование, работа, здравеопазване и социална защита, в условията на *солидарност*, социално сближаване и устойчиво развитие. Във връзка с това Комисията посочи инвестирането в младежта като ключов приоритет.

1.4 Съветът заключи, че растежът и благополучието на Европа зависят от активното участие на всички млади хора.² Постиженията на децата по време на задължителното образование имат силно пряко въздействие върху социалното им участие на по-късен етап, по-нататъшното им образование или обучение и възнаграждението им. Достъпът

¹ COM(2007) 726 окончателен

² ОВ 2007/С 282/12 от 24.11.2007 г.

до висококачествено училищно образование обаче не е еднакъв и по тази причина образователните системи често пораждаат социално-икономически неравенства.

1.5 Министрите на образованието се ангажираха да подобрят качеството и справедливостта на образователните системи³. Съветът прие три критерия за 2010 г., които се отнасят пряко за училищното образование (рано отпадащи от училище, четивна грамотност и завършване на горната степен на средно образование). Но постигнатият напредък е недостатъчен. В следствие на това Европейският съвет настойчиво призова държавите-членки чувствително да намалят броя на младите хора, които не могат да четат добре и броя на рано отпадащите от училище и да подобрят резултатите на учениците от мигрантски произход или в неравностойно положение⁴.

1.6 При годишния преглед на националните програми за реформи в рамките на Лисабонската стратегия Комисията отправи препоръки към няколко държави-членки за подобряване на определени аспекти на техните системи за училищно образование.

Цел на съобщението

1.7 Предизвикателството пред ЕС в тази ситуация е да подсили реформата в системите на училищно образование, за да може, посредством улеснен достъп и по-добри възможности, *всеки* млад човек да развие своя цялостен потенциал и да стане активен участник в създаващата се икономика, основана на знанието, и да допринесе за заздравяването на социалната солидарност.

1.8 Държавите-членки са отговорни за организацията и съдържанието на образованието и обучението. Различните системи за училищно образование в Европа, изградени върху общи ценности, съдържат множество новаторски и отлични практики. Ние трябва да се възползваме по-пълноценно от това разнообразие.

1.9 Повечето държави-членки понастоящем разполагат със стратегии за обучение през целия живот, в които училищното образование заема централно място⁵. Те работят в по-близко сътрудничество в областта на политиката по въпросите на училищното образование. Ролята на Европейския съюз е да им оказва подкрепа, като улеснява обмена на информация и добри практики. Сътрудничеството разчита също така на 20-годишния опит, натрупан по Програмата за обучение през целия живот и нейните предшественици. В рамките на тази продължаваща и в момента съвместна работа, през 2007 г. Комисията предприе обществено обсъждане под надслов „Училищата на XXI век“⁶.

1.10 Държавите-членки все повече признават ползата от сътрудничеството при справяне с предизвикателства, както това се вижда в Препоръката за оценка на качеството на училищното образование⁷, Препоръката относно ключовите способности⁸,

³ ОВ 2006/С 298/03 от 8.12.2006 г.

⁴ Заключение на Европейския съвет, март 2008 г. параграф 15

⁵ СОМ(2007) 703 окончателен, параграф 2.1

⁶ SEC(2007) 1009. Отговорите бяха анализирани в отделен доклад, който е достъпен на http://ec.europa.eu/dgs/education_culture/consult/index_en.html и са обобщени в работен документ на Комисията

⁷ 2001/166/ЕО; ОВ L 60, 1.3.2001 г.

⁸ 2006/962/ЕО; ОВ L 394/10, 30.12.2006 г.

Заклученията на Съвета относно ефективността и справедливостта⁹ и Заклучението относно подобряването на качеството на подготовка на учителите¹⁰.

1.11 Комисията вярва, че предвид общото естество на много от предизвикателствата, пред които са изправени системите на училищното образование, и важноста на тези въпроси за социално-икономическото бъдеще на Европейския съюз, училищното образование следва да бъде ключов приоритет при следващия цикъл от Лисабонския процес.

1.12 В съответствие с това, настоящото съобщение обобщава отговорите на общественото обсъждане на Комисията от 2007 г., скорошни проучвания на групи от експерти, обменящи опит от държавите-членки¹¹ и най-новите данни от международни изследвания и статистически проучвания, за да предложи Програма за европейско сътрудничество по въпросите на училищата,¹² посочвайки най-големите предизвикателства, пред които са изправени системите и към които може да бъде подхотдено посредством сътрудничество. Те са разделени на три области:

- Фокусиране върху способностите
- Висококачествено обучение за всеки учащ
- Преподавателски и училищен състав

2. ФОКУСИРАНЕ ВЪРХУ СПОСОБНОСТИТЕ

Създаване на ключови способности

2.1 Съветът подчерта необходимостта на хората да бъдат дадени „нови умения за нови работни места“, да бъде повишено цялостното равнище на уменията, като им се предостави „първоначално и продължаващо образование и обучение за умения и способности от най-високо и дори отлично качество, за да се поддържа и засили капацитетът им за иновации и използване на научните изследвания, необходим за по-голяма конкурентоспособност, растеж и заетост“¹³.

2.2 Тенденцията в учебните програми е да се помогне на учащите да развиват знания, умения и поведенчески модели, необходими за реални житейски ситуации. Европейската рамка за ключови способности¹⁴ описва знанията, уменията и поведенческите модели, които се изискват за успешната реализация в общество,

⁹ ОВ С 298/03 от 8.12.2006 г.

¹⁰ ОВ С 300/07 от 12.12.2007 г.

¹¹ Относно ключовите способности и реформата на учебния план; Учители и обучаващи; Достъп и социално приобщаване; Математика, наука и технологии.

¹² „Училище“ в текста се отнася за институции, предоставящи предучилищна, начална, първа и втора степен на средно образование, както и за детски градини и институции, даващи професионалната подготовка. Посочените тук въпроси се отнасят в голяма степен и за първоначалното професионално образование и следва да намерят отражение при бъдещите дейности в рамките на Копенхагенския процес.

¹³ ОВ 2007/С 290/01 от 4.12.2007 г.

¹⁴ Препоръка 2006/962/ЕС

основано на знанието. Тя представлява основа за съгласуван подход към развиването на способности — в училище и при професионалното образование.

2.3 За да придобият способности, за учащите е необходимо от ранна възраст да се „научат да учат“ като обмислят критично учебните си цели, да организират ученето си чрез самодисциплина, да работят самостоятелно и в сътрудничество, да търсят информация и подкрепа, когато е необходимо, и да използват всички възможности на новите технологии.

2.4 Отговорите от обсъждането за училищата призоваваха за по-гъвкава учебна среда, която да помага на учащите да развият спектър от способности, като същевременно запазва основните умения. Предложените подходи включваха нови педагогически методи, интердисциплинарни подходи към преподаването на предметите и по-активно участие на учащите при проектирането на собственото си обучение.

2.5 При реформата на учебните програми с цел да бъдат подобрени способностите е необходим цялостен подход, организиране на обучението по и отвъд учебните предмети, ясно формулиране на уменията за преподаване, нови дидактични подходи и подходи при обучението на учителите, и нещо жизненоважно — пълна ангажираност на учителите, учащите и останалите участници. Също така училищата следва да допринасят за доброто здраве и благосъстоянието на учениците и служителите и за активното гражданство (включително в европейския му контекст). Придобиването на широк спектър от способности, включително обучение по предприемачество¹⁵ и по езици, може да бъде подсилено от училищна среда, в която учители и учаци са насърчавани да бъдат новатори и творци.

Грамотност и аритметични умения

2.6 Грамотността и аритметичните умения са основен компонент на ключовите способности. Те са съществени за по-нататъшното обучение, но показателите в ЕС се влошават. Целта на ЕС е до 2010 г. дялът на 15-годишните, които имат ниска четивна грамотност, да бъде намален до 17 %. Този дял обаче всъщност нарасна от 21,3 % през 2000 г. до 24,1 % през 2006 г. Нещо повече — почти два пъти повече момчета и момичета имат ниска четивна грамотност. 17,6 % от 15-годишните момчета и 30,4 % от 15-годишните момчета. Влошаването на четивна грамотност трябва спешно да бъде спряно. Това е едно от ключовите предизвикателства, пред които в момента са изправени училищата в Европа.

2.7 Четивната грамотност зависи от различни фактори: културата на четене в семейството, езика вкъщи, избора на педагогически подходи от родителите и в училище и въздействието на изградената върху изображения мултимедийна култура. Добрите практики при провеждането на политики в областта включват политики за подобряване на грамотността в семейството; ранно предоставяне на специализирана помощ от като се започне от предучилищната степен; национални стратегии и цели за грамотност; и подобряване на инфраструктурата за получаване на грамотност (библиотеки, училищни пособия).

¹⁵ Вж. Съобщение на Комисията относно насърчаването на предприемаческия дух посредством образование и обучение COM(2006) 33 окончателен

2.8 Аритметичните умения, математическите и цифровите способности и разбирането на науката също са жизненоважни за пълноценното включване в обществото, основано на знанието, и за конкурентоспособността на съвременните икономики. Първият опит на децата е ключов, но много учаци често изпитват притеснения относно математиката и някои от тях променят избора си за обучение, така че да я избегнат. Чрез нови методи на преподаване може да бъде променен начинът на мислене, да бъдат подобрени постиженията и да бъдат отворени нови възможности за обучение¹⁶.

Индивидуален подход при обучението

2.9 Нуждите на всеки учещ са различни. Всеки клас е съвкупност от различия: по пол, социално-икономически групи, възможности или увреждания, майчин език и начин на учене. Подобряването на способностите означава индивидуален начин на преподаване на учащите.

2.10 Приспособяването на преподаването към нуждите на всяко дете може да повиши интереса на учащите и участието им в учебните дейности и да подобри техните резултати, но ползите от него следва да са за всички учаци.

2.11 Ранното разпознаване на трудностите, които срещат отделните ученици, и цялостните стратегии за превенция в училище са сред ключовите начини за намаляване на броя на рано отпадащите ученици. Учителите се нуждаят от специално обучение, за да могат да работят ефективно при различията в класната стая. По-гъвкавите възможности за последващо образование и обучение могат да улеснят завършването на училище и да подготвят всички учаци за обучение през целия живот.

Оценяване на резултатите от обучението

2.12 Проучванията показват, че оценяването, с което се насърчава ученето, е един от най-мощните инструменти за повишаване на стандартите, особено при ученици с ниски резултати, както и за вдъхване на увереност на обучаващи се през целия живот хора. Оценяването обаче често е използвано само за поставяне на бележки на учениците, а не за да им помогне да се усъвършенстват; тестовете не винаги оценяват способностите на учениците, а само това каква информация могат да запомнят.

2.13 Подобряването на способностите предполага по-разширено използване на оценяването чрез предоставяне на обратна връзка¹⁷, за да може проблемите да бъдат откривани и разрешавани отрано и да бъдат разработени по-съвършени техники за обобщаваща¹⁸ оценка, въз основата на съгласувани стандарти за учебните резултати. Учителите разполагат със значителна самостоятелност при оценяването на учениците; те се нуждаят от обучение, за да се справят с тези въпроси.

¹⁶ Оказването на подкрепа за обучението по математика и природни науки е сред целите на седмата Рамкова програма за научни изследвания на ЕС; акцентира се върху техники на преподаване в училище, насочени към обучение на базата на проучване и решаване на проблеми и към обмен на добри практики.

¹⁷ Оценката, предоставяща обратна връзка, се използва за приспособяване на преподаването, така че да отговаря на нуждите на учащите и да му помогне да разсъждава върху напредъка си

¹⁸ Обобщава наученото през определен период

За да окаже подкрепа на държавите-членки при прилагането на Препоръката относно ключовите способности за обучение през целия живот, Комисията предлага фокусът да бъде поставен върху бъдещото сътрудничество при:

- **разработването на план за действие за повишаване на нивата на четивна грамотност и аритметични умения, включително определяне на цели;**
- **подобряването на интердисциплинарните способности, както и на тези, свързани с отделен предмет, и по-специално придобиването на умения за учене; както и**
- **приемането на цялостен подход към развиването на способности, който да обхваща училищните програми, учебните материали, обучението на учители, индивидуалния подход при обучението и техниките за оценяване.**

3 ВИСОКОКАЧЕСТВЕНО ОБУЧЕНИЕ ЗА ВСЕКИ УЧАЩ

3.1 Да бъде развит у всички млади хора пълния набор от способности за живота представлява предизвикателство по отношение на справедливостта. Няма система за училищно образование, която да предоставя абсолютно еднакви възможности на всички ученици. Различията по отношение на качеството между различните училища следва да бъдат заличени. Скорошните проучвания показват, че малките вариации в резултатите на учащите могат да вървят ръка за ръка с високо средно равнище на резултатите, и предлагат новите политики да са насочени към намаляване на неравенствата и подобряване на участието, което да бъде насочено към учащите с по-ниски резултати. Целта на ЕС е до 2010 г. поне 85 % от младите хора да са завършили горна степен на средното образование. Средното ниво за 2007 г. за 20—24-годишни е 78,1 %, което представлява подобрене със само 1,5 процентни пункта от 2000 г.

3.2 Заседанието на Европейския съвет от пролетта на 2006 г. излезе със заключение, че реформите трябва да бъдат ускорени, за да бъдат осигурени висококачествени системите за образование и обучение, които са едновременно ефективни и справедливи¹⁹. Все още съществува необходимостта зависимостта между социално-икономическия произход и резултатите в училище да бъде по-добре осмислена и влиянието ѝ да бъде отслабено.

3.3 В отговорите от обсъждането за училищата се поставя акцент върху значението на възможностите за ранно обучение и приобщаващите системи за училищно образование, които интегрират ученици с различен произход в системата на общо образование, като същевременно предоставят допълнителна подкрепа за учащи в неравностойно положение и такива със специални нужди.

По-добри възможности за ранно обучение

3.4 Чрез предучилищното образование може да бъде подобро неравнопоставеното положение в образованието на деца от малцинствен произход или от семейства с ниски доходи. С него може да се подобри изучаването на езика, на който се осъществява

¹⁹ Заключение на Европейския съвет, март 2006 г.

обучението, или на втори език. Ранните, интензивни и мултисистемни подходи дават впечатляващи резултати в дългосрочен план и могат да доведат до най-висока норма на възвръщаемост през целия процес на обучение през целия живот, особено при учащите в най-неравностойно положение. Съществуват доказателства, че предучилищното образование подобрява средните постижения на децата и участието им клас в основното училище. Образованието през ранното детство следва да се съсредоточи не само върху академичните постижения, но и върху грижите в социален и емоционален аспект и следва да бъде свързано с по-широки социални услуги. Персоналът се нуждае от специализирано обучение и квалификации.

3.5 Държавите-членки се стараят да направят предучилищните грижи и образование масови. На заседанието си от 2002 г. Европейският съвет постигна споразумение държавите-членки да осигурят грижи за поне 90 % от децата между 3-годишна възраст и възрастта на задължителното училищно образование и за поне 33 % от децата на възраст под 3 години²⁰. Между 2000 и 2005 година участието на 4-годишни в образователни програми е нараснало с около 3 процентни пункта, достигайки 85 %, но неравенствата все още са големи: от над 99 % в някои страни, до под 50 % в други²¹. Подобреното предлагане на предучилищно образование и разширяването на достъпа до него могат да се окажат най-същественият принос, който системите на училищното образование могат да дадат за подобряването на възможностите за всички и за постигането на целите от Лисабон.

Насърчаване на справедливостта в образователните системи

3.6 Проучванията показват, че най-успешни са тези системи за училищно образование, които изграждат високи очаквания за всички ученици, особено за тези, за които няма високи очаквания в семейството. Системите следва да се погрижат нито един неуспех да не бъде възприеман като окончателен и нито един ученик да не си тръгне от училище с убеждението, че не е способен да учи.

3.7 Политиките, с които се цели осигуряването на по-гъвкави възможности за последващо обучение съобразно индивидуалните нужди, могат да допринесат за насърчаването на справедливостта в образователните системи. Това предполага премахване на пречките пред възможностите за последващо обучение, усъвършенстване на системите за ориентиране и създаване на по-добри възможности за преминаване между различните образователни нива и между различните видове образование (например между професионално и висше образование).

3.8 Съветът отбеляза, че „съществуват доказателства от проведени проучвания, от които може да се предположи, че в някои случаи разпределянето на децата от твърде ранна възраст в различни видове училища въз основа на способностите им може да има отрицателен ефект върху резултатите на учениците в неравностойно положение“²². По-голямата част от наличните данни сочат, че ранното насочване към различни видове училища може да изостри различията в резултатите на учениците в следствие на социалното положение. Това е сложно явление и съществува поле за сътрудничество

²⁰ Заключение на председателството, Европейския съвет в Барселона, март 2002 г.

²¹ COM(2007) 703 окончателен

²² ОВ С 298/3 от 8.12.2006 г.

между държавите-членки, за да се намери подходящия набор от политически мерки, с който да се подходи към него.

3.9 В някои системи за училищно образование до 25 % от учащите в някакъв момент повтарят учебна година, докато в други това е рядко явление. Това е скъп похват. Макар че някои от повтарящите ученици навакват, голямата част от тях не успяват да го направят. Делът на повтарящите деца от социално-икономически групи в неравностойно положение е доста по-висок и техните резултати в дългосрочен план често са по-ниски от тези на слабите ученици, които не са повтаряли. Вместо това в някои страни се използва оценяването чрез предоставяне на обратна връзка в комбинация с кратки, интензивни допълнителни занимания или индивидуални уроци с помощник-учители. Учителите се нуждаят от обучение, за да прилагат такива техники.

3.10 Неравностойното положение поради причини от лично, социално, културно или икономическо естество може да бъде пречка пред образованието на децата и е най-важното предизвикателство пред системите на училищното образование в ЕС. Бедността засяга когнитивното развитие на индивидите и, в крайна сметка, академичните им постижения. Вероятността децата в неравностойно положение да се справят добре в училище, да се радват на добро здраве, да се приобщат към пазара на труда и към обществото и да не попадат в обсега на наказателноправната система е по-малка²³. Специфичните предизвикателства пред учащите от мигрантски произход са разгледани в отделен документ на Комисията²⁴.

3.11 Училището само по себе си не може да компенсира неравностойното социално положение на учениците. Решенията изискват партньорство, което да включва семействата, социалните служби, общините и здравните служби, за да се предотврати оставането на бедността и изключването и в следващото поколение.

3.12 В училищата с висок дял на отпадащи ученици обикновено има голямо текучество на учители, което утежнява проблема. Министрите се договориха да бъде насърчавано предоставянето на висококачествено преподаване в райони в необлагодетелствано положение²⁵. Чрез финансова подкрепа за училищата, които привличат ученици в неравностойно положение, различията в социалния състав на училищата биха могли да бъдат намалени.

Ранно отпадане от училище

3.13 Ранното отпадане от училище (РОУ) означава изгубен потенциал. Това има своята социална цена (социален провал, повишено търсене в системата на здравеопазването и отслабено социално единство) и икономическа цена (занижена производителност, по-ниски данъчни приходи и по-високи разходи за парични обезщетения и помощи). Цената за отделния индивид се изразява в по-ниска квалификация, безработица, по-ниски доходи, по-слабо участие в обучение на по-късен етап от живота и по-слаба приспособимост към промени.

²³ Европейски съвет, Съвместен доклад относно социалната защита и социалното приобщаване, 2007 г., стр. 5

²⁴ COM(2008) 423

²⁵ ОВ С 298/3 от 8.12.2006 г.

3.14 В доклада си от 2007 г. за годишния напредък в постигането на растеж и заетост в рамките на Лисабонската стратегия Комисията отправи конкретни препоръки към няколко държави-членки за подобряване на постиженията за намаляване на броя на РОУ. Макар че делът на РОУ в държавите членки значително се различава, връзката с неравностойното положение винаги е явна. Децата от семейства в неравностойно положение поради различни социални причини, както и децата от райони в необлагодетелствано положение, преобладават сред отпадащите ученици във всички страни²⁶.

3.15 Увеличените политически усилия и ресурси по европейските структурни фондове подобряват положението, но напредъкът е твърде бавен. Целта на ЕС е до 2010 г. средният процент на младите хора, отпаднали рано от училище, да е не повече от 10 %. Средното ниво за 2007 г. за 18—24-годишни беше все още 14,8 %, което представлява намаление с 2,8 процентни пункта от 2000 г. През 2008 г. министрите обсъдиха мерки за борба с отпадането от училище, които включваха: подобряване на владеенето от страна на новодошлите на езика, на който се осъществява обучението, както и развиването на други умения, чрез които да достигнат нивото на връстниците си; ранно откриване на „изложението на риск“ и насърчаване на сътрудничеството между родители и учители; предоставяне на възможности за извънкласни дейности; и подобряване на приемствеността в оказването на подкрепа по време на прехода от едно училищно ниво към друго.

3.16 Макар че училищата тип „втори шанс“ са важни, необходимо е по-активно сътрудничество между секторите на общото образование, професионалното образование и обучението и действия за да бъдат направени общообразователните училища по-привлекателни.

Специални образователни потребности

3.17 Учащите със специални образователни потребности предпочитат приобщаващото образование, а приобщаващите подходи могат да са от полза за всички учащи²⁷. Въпреки силната политическа воля, повече от 2 % от учениците в ЕС са обучавани в отделена среда, заради техните специални образователни потребности.

3.18 За да се постигне приобщаване като в същото време се подпомагат учащите със специални образователни потребности, е необходимо преосмисляне на политиките за организиране на предоставянето учебна помощ, подобряване на сътрудничеството на училищата с други служби и прилагане на индивидуално обучение. Навременната и гъвкава подкрепа може да помогне на изпитващите временни трудности с ученето или приспособяването да наваксат, вместо да бъдат премествани в отделена среда.

Развитие на училищата

3.19 Училищата трябва непрекъснато да се приспособяват към своята променяща се среда и към променящите се нужди на ученици, персонал и родители — основните им партньори.

²⁶ SEC(2007)1284, параграф 1.1.2

²⁷ Приобщаващо обучение и учителски практики в средното образование, Европейска агенция за развитие на обучението при специални образователни потребности, Обобщен доклад, 2005 г.

3.20 В много страни ролята на училищните инспекторати се променя от упражняване на контрол към оказване на подкрепа и насърчаване към усъвършенстване. Създаването на мрежи от училища (например Училищни партньорства Комениус или програмата за сближаване на училищата eTwinning) може да ускори нововъведенията. Провежданата системно и периодично самооценка ефективно помага на училищата да определят посоката, в които да се развиват. Съветът заключи, че училищата следва да се развиват като „учебни общности“²⁸. Все повече училища отварят вратите си към широката местна общественост и създават тесни връзки с местни предприятия.

3.21 Напоследък в Европа бяха проведени широк кръг от реформи, целящи по-голяма самостоятелност на училищата. Необходими са допълнителни усилия във връзка с ползите за качеството от различните видове самостоятелност, връзките им с резултатите на учащите, външните изпити, отговорността и избора, и как по-голямата самостоятелност може да подобри справедливостта в системите.

За да окаже подкрепа на държавите-членки при прилагането на Заключенията на Съвета относно ефективността и справедливостта в образованието и обучението, Комисията предлага фокусът да бъде поставен върху бъдещото сътрудничество при:

- **предоставянето на масов достъп до висококачествено предучилищно образование;**
- **преценката на справедливостта в системите за училищно образование и при подобряването ѝ;**
- **обезпечаването от страна системите на училищното образование на улеснен успешен преход между различните училищни степени и видове училища, и към последващо образование и обучение;**
- **намаляването на ранното отпадане от училище, както и**
- **предоставянето на по-навременна подкрепа и индивидуални подходи при обучението за учащите със специални образователни потребности в рамките на общообразователните училища.**

4 ПРЕПОДАВАТЕЛСКИ И УЧИЛИЩЕН СЪСТАВ

Способности и квалификация на учителите

4.1 Качеството на преподаване е най-важният вътрешноучилищен фактор, оказващ влияние върху представянето на учащите. И поради тази причина, то е ключово за постигането на целите от Лисабон. Процентът на по-възрастните учители е висок; около 30 % от учителите са над 50-годишна възраст, а около два милиона ще трябва да бъдат заместени през следващите 15 години, за да се запази размерът на преподавателския състав. Преподавателският и училищният състав се нуждаят от умения, за да предоставят на учениците подходящите възможности да придобият необходимите

²⁸ ОВ С 300/07 от 12.12.2007 г.

способности в сигурна и привлекателна училищна среда, основана на сътрудничество и взаимно уважение, грижеща се за доброто социално, физическо и умствено състояние, изключваща всякакви прояви на тормоз и насилие²⁹. Много страни вече съобщават за недостиг на преподавателски умения. Въпреки това, стимулите и инвестициите в продължително обучение и развитие са недостатъчни. В повечето случаи времето, посветено на обучение на работното място, е много малко, а много държави-членки не предоставят системна подкрепа на новите учители.

4.2 През 2007 г. министрите се договориха да направят учителската професия по-привлекателен професионален избор, да подобрят качеството на педагогическото образование, да предоставят първоначално обучение и подкрепа през ранните етапи от професионалното развитие (въвеждане) и при последващото професионално развитие посредством координирани и единни действия, обезпечени финансово и качествено. Учителите следва през целия си професионален път да разполагат с достатъчно стимули да преразглеждат нуждите си от обучение и да придобиват нови знания, умения и способности, включително езикови.

4.3 Отговорите от обсъждането за училищата подчертаха нуждата от по-добър баланс на теорията и практиката при първоначалното педагогическото образование и представянето на преподаването като дейност, ориентирана към проучване и разрешаване на проблеми, по-тясно свързани с обучението и напредъка на децата. Съставът следва да разполага с повече време за обучение и професионално развитие, което да им бъде признато. В някои страни условията на труд на учителите, включително възнаграждението, бяха посочени като ключови проблеми.

4.4 Скорошни проучвания показват, че най-успешните образователни системи привличат най-способните хора към учителската професия; използват ефективни процедури, за да изберат подходящите кандидати за учители и да се подхождат към слабото представяне; възприемат практически подходи за обучението на учителите, продължаващ през целия им професионален път; и създават училищна среда, в която учителите се учат един от друг.

Ръководство на училищата

4.5 Училищата са все по-сложни и самостоятелни организации. Тяхното успешно ръководене изисква различни умения. Тенденцията е към ръководни методи, основаващи се на по-активно сътрудничество и равнопоставеност, по-тясно свързани с училищното управление. За това са необходими повече учители, които са успели да развият у себе си лидерски качества³⁰. Ръководните постове представляват все по-голяма трудност; много държави членки се затрудняват да наемат училищни директори.

4.6 Скорошни данни сочат, че ръководство на училищата следва отново да се съсредоточи върху дейности, които са най-ефективни за подобряване на обучението на учащите, че разпределянето на управленските задачи може да подобри ефективността на училищата, че заетите с управление се нуждаят от подходящо обучение и

²⁹ Пак там

³⁰ Експертна група „Учители и обучаващи“: Основни политически заключения 2005—2007 г.

подготовка през целия си професионален път и че наемането и задържането на ръководни кадри в училищата трябва да бъде извършвано професионално³¹.

За да окаже подкрепа на държавите-членки при прилагането на Заключенията на Съвета относно подобряването на качеството на подготовка на учителите, Комисията предлага фокусът да бъде поставен върху бъдещото сътрудничество при:

- **обезпечаването на координирани, единни, финансово и качествено обезпечени първоначално обучение, въвеждане и текущо професионално развитие; и подобряването на предоставянето, качеството и възприемането на обучение на учителите на работното място;**
- **преразглеждането на наемането на учители, за да бъдат привлечени най-способните кандидати, да бъдат избрани най-добрите и да бъдат наети добри учители за „трудните“ училища; както и**
- **подобряването на наемането на ръководни кадри в училищата и подготвянето им да се съсредоточават върху подобряване на обучението на учащите и развитието на преподавателския и училищен състав.**

5 ЗАКЛЮЧЕНИЕ

5.1 В настоящото съобщение се посочват области, където ще са необходими промени, понякога радикални, за да могат училищата в Европа да дадат цялостна подготовка на младите хора за живота през този век. Налице е внушителен набор от нововъведения и отлични практики в образователните системи в ЕС, които обаче твърде често все още са заключени в националните граници. Държавите-членки следва да си сътрудничат по-активно, за да могат да се възползват от тях.

5.2 Следователно Комисията предлага програма за сътрудничество по въпросите, изложени в курсив по-горе, с особено внимание върху начините за подобряване на резултатите по въпросите, изтъкнати от Европейския съвет, като например подобряването на грамотността, разширяването на достъпа до предучилищно образование и активизирането на обучението на учителите. Обменът по настоящата програма за сътрудничество следва да се извършва чрез отворения метод на координация в образованието и обучението, подкрепен от Програмата обучение през целия живот, а ключовите предизвикателства следва да бъдат открити в националните програми за реформи в рамките на Лисабонската стратегия

³¹ Подобряване на училищното ръководство, ОИСР, 2008 г.